

Jan Nkołajew

„Społeczności lokalne pogranicza
niemiecko-polskiego. Socjologiczne
studium uczestnictwa
wspólnotowego mieszkańców
Nadodrza”, Andrzej Michalak,
Szczecin 2012 : [recenzja]

Edukacja Humanistyczna nr 2 (27), 200-201

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Andrzej Michalak
Społeczności lokalne pogranicza niemiecko-polskiego.
Socjologiczne studium uczestnictwa wspólnotowego
mieszkańców Nadodrza
Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego,
Szczecin 2012, ss. 282

Społeczności lokalne pogranicza w wymiarze mikro- i makrostruktury stanowią ciekawy poznawczo obszar analiz socjologicznych. Wynika to m.in. z faktu, iż występująca współpraca mieszkańców tych regionów obejmuje różne płaszczyzny, nie tylko ekonomiczne i kulturowe, ale także obywatelskie. Przykładem jest choćby działanie na rzecz ubiegania się Szczecina o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury w 2016 roku. W ten projekt zaangażowane są także organizacje i urzędy po stronie niemieckiej. Znaczenie współpracy w postaci różnych partnerstw i projektów ma pozytywny wpływ na skalę i jakość współpracy transgranicznej obejmującej różne kraje Unii Europejskiej.

W tematykę socjologicznych analiz wpisuje się także praca A. Michalaka *Społeczności lokalne pogranicza niemiecko-polskiego. Socjologiczne studium uczestnictwa wspólnotowego mieszkańców Nadodrza*. Praca pozwala wskazać na kilka zasadniczych wątków analizy badawczej.

Pierwsza część dotyczy społeczno-historycznych uwarunkowań życia mieszkańców niemieckich wspólnot nadodrzańskich w kontekście socjologicznej refleksji nad wspólnotami lokalnymi. Autor w tej części poddaje refleksji podstawowe kategorie i pojęcia dotyczące społeczności lokalnej. Na uwagę w tym kontekście rozważań zasługuje zagadnienie społeczności pogranicza nadodrzańskiego z perspektywy socjologicznej. Analiza tego, jak i innych problemów jest osadzona w literaturze przedmiotu, umożliwiając głębsze refleksje badanego zjawiska, nie tylko w wymiarze socjologicznym, ale i historycznym.

Zainteresowania badawcze autora skupiają się wokół uczestnictwa społecznego mieszkańców na szczeblu lokalnym. Jak podkreśla autor w swej analizie, „z socjologicznego punktu widzenia zjawisko wspólnotowości lokalnej jest procesem wykształcenia się tożsamości terytorialnej w świadomości zbiorowej mieszkańców”. Na tym tle poddaje socjologicznej analizie badaną zbiorowość, zamieszkującą sześć powiatów graniczących z Polską wzdłuż Odry. Na podkreślenie zasługuje wieloaspektowa analiza udziału ww. mieszkańców w stowarzyszeniach, uczestnictwo w praktykach religijnych oraz formy identyfikacji z miejscem zamieszkania.

Wiele interesujących danych znajdujemy w tej części pracy A. Michalaka, która dotyczy świadomości pogranicza u mieszkańców Nadodrza, szczególnie po wejściu Polski do struktur Unii Europejskiej. Jak podkreśla autor, „z danych Polsko-Niemieckiej Izby Przemysłowo-Handlowej w Szczecinie wynika, że pierwsze niemieckie firmy z pracownikami zza Odry działają już w Szczecinie i Polsce Zachodniej”.

Podzielam pogląd autora, „że współczesne stosunki społeczne na obszarze Nadodrza charakteryzują się odwzorowaniem historycznie nawarstwiających się zjawisk kulturowych, etnicznych, politycznych i gospodarczych. Podlegają one procesom głębokich przemian w wielu płaszczyznach, wynikających z wzajemnych relacji mieszkańców Nadodrza na różnych poziomach aktywności lokalnej”.

Recenzowana praca zasługuje na wnikliwą uwagę, nie tylko z racji analizowanej problematyki. Książka ta wpisuje się także w obszar wielowątkowy badań obejmujących stosunki w rejonie pogranicza, które zawsze będzie obszarem przestrzeni badawczej w naukach społecznych.

Jan Nikolajew

Waldemar Urbanik, Amadeusz Michał Urbanik
Pamięć stanu wojennego: strażnicy i więźniowie niepamięci
„Pedagogium” Wydawnictwo OR TWP,
Szczecin 2010, ss. 204

W naukach społecznych, a szczególnie socjologii, wielu znanych badaczy podkreśla, że rzeczywistość społeczna jest nieskończenie złożona. Dlatego też socjologowie poddają refleksji badawczej różne obszary życia zbiorowego w wymiarze mikro- i makro-strukturalnym. W ten nurt analizy i refleksji socjologicznej wpisać należy problematykę podjętą przez autorów recenzowanej pracy.

Recenzowana książka składa się z trzech części, które autorzy zatytułowali: *O stanie wojennym*, *Autoportret aktorów stanu wojennego – strony barykady*, *O tym jak postrzegamy stan wojenny*. Te trzy części opracowania poprzedzono ogólną charakterystyką analizowanego zagadnienia. W tym wprowadzeniu przedstawiono archiwalne informacje ze zdarzeń, które miały miejsce w 1981 roku w szczecińskiej stoczni, a także w Kopalni Węgla Kamiennego „Wujek”. Po prezentacji zapisów archiwalnych autorzy wskazali na różne badania dotyczące postaw wybranych grup społecznych wobec wydarzeń stanu wojennego. Jak podkreślają autorzy pracy, „lektura tego opracowania przybliży nas do większego zrozumienia procesów kształtowania się opinii społecznej w szeroko rozumianym wymiarze percepcji i oceny stanu wojennego”. Ta uwaga – w moim odczuciu jest o tyle ważna, że stan wojenny stanowi przedmiot refleksji różnych ośrodków badawczych i nie tylko przedstawicieli nauk społecznych, ale także elit politycznych i gospodarczych. Jest również przedmiotem refleksji wielu grup społecznych i zawodowych oraz zwykłych obywateli, którzy mają w pamięci te wydarzenia, lub znają je z opowieści swoich rodziców, wiedzy i informacji przekazywanych im przez mass media, szkołę i środowiska lokalne. Tym bardziej że autorzy wskazują na wiele nurtów analizy stanu wojennego.

Praca powstała w oparciu o badania ilościowe przeprowadzone w latach 2005-2008 na populacji 3146 respondentów z województwa lubuskiego i zachodniopomorskiego oraz pogłębionych wywiadów z wybranymi przedstawicielami środowisk politycznych i związkowych, co niejako wzmacnia walor tego opracowania – bez względu na to, na ile reprezentatywny jest dobór tych osób.

W pierwszej części pracy, zatytułowanej *O stanie wojennym*, autorzy przedstawili wybrane aspekty tych wydarzeń w wymiarze makro- i mikro-strukturalnym. W tym ostatnim przypadku odnosi się to głównie do przebiegu zdarzeń w Szczecinie. Ten wątek analizy